

„MICIMACKÓ EFFEKTUS”, VAGY TÁRSADALMI SZÜKSÉGLET? (A tudományos tájékoztatás szükségességéről és hasznosságáról)

Vajda Erik

Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

Mottó: „Minél inkább hull a hó
(Halihó)

Annál inkább havazik
(Zik-zik!) . . .”

— — —

„Ez az, amit a tigrisek szeretnek. . .”

[MILNE, A. A.: *Micimackó – Micimackó kuckója*. Ford.:
Karinthy Frigyes. Bp. Móra, 1976. p. 130., 155.]

Élvezettel és aggodalommal olvastam RÓZSA György: *Információs forradalom, vagy „kettős Micimackó-effektus”? c. cikkét* [1]. Élvezettel, mert a cikk szellemes, olvasmányos és – legalábbis első olvasásra – nagy meggyőző erejű. Aggodalommal, mert sohasem a rossz cikkek veszedelmesek (azok ugyanis vagy nem mondanak semmit, vagy hiába mondják, mert senki se figyel oda), hanem az olyan írások, amelyek szellemükkel és stílusukkal lenyűgözik, magukkal ragadják az olvasót és így fogadtatják el igazságként a félígazságot, lényegként a jelenséget, vagy éppenséggel bizonyítottként azt, amit a szerző „ex cathedra” jelent ki. Márpedig úgy vélem, és az alábbiakban bizonyítani is igyekszem, hogy ebben az esetben ezzel a „veszéllyel” állunk szemben.

Az alábbiakban Róza György két tézisével és az azokból levonható következtetésekkel szeretnék vitába szállni. E két tézis (egyelőre saját megfogalmazásomban, de az alábbiakban még idézetekkel is bizonyítottan) a következőkben foglalható össze:

1. Az információrobbanás sokat emlegetett jelensége valójában nem „információs forradalmat” (vagyis hasznos információknak a felhasználók számára kezelhetetlenül nagy mennyiségben és bonyolult összetételben való keletkezését), hanem „információs inflációt” (vagyis a tartalmilag hasznos információk mennyiségének hasonló növekedése nélkül burjánzó, növekvő és differenciálódó dokumentum-áradatot) jelez. Ennek megfelelően a megoldás érdekében is az elsődleges feladat a „rendteremtés” az elsődleges publikációk világában.

2. A tudományos tájékoztatás – jórészt éppen a fentiek miatt – alkalmatlan az információk (vagy – ha úgy tetszik –, az információnak „álcázott” dokumentumáradat) túlburjánzásából adódó nehézségek megoldására; jelentőségét túlbecsülik és szolgáltatásainak nagy részét elsősorban a tudományos tájékoztatással foglalkozó intézmények és személyek használják fel, miközben azt hiszik, hogy mások számára végeznek hasznos munkát.

Az „információs forradalom”: lényeg vagy jelenség?

Vizsgáljuk meg kissé közelebbről – idézetek tükrében – a szerző álláspontját: „A jelenség: a hagyományos és nem-hagyományos publikációk exponenciális növekedése, túlburjánzása statisztikailag és tapasztalatilag sem vitatható.” Kétségtelenül igazat kell adnunk a szerzőnek abban, hogy e növekedés (vagy akár az általa nem említett formai közlésmódbeli differenciálódás): jelenség, amely mögött meg kell keresni a lényegét. E lényegről azonban – a tudományos-technikai forradalom és az információs forradalom analógiáján túlmenően – a szerző sem szól, hanem a következőket mondja: „... elképzelhető fenti jelenség más megközelítése is...” „... így például az, amit információs forradalomként jelölnek, megfogalmazható *információs inflációként* is...” majd utóbb: „... nem derül ki, hogy a *lényeg*et *illetően forradalomról, vagy inflációról van-e szó?*”

Próbáljunk hát közelebb kerülni a lényeghez. A kérdés valójában az, hogy a szerző által is elismert

jelenség (vagyis a mennyiségi növekedés és minőségi differenciálódás) mögött – túlnyomórészt vagy elsősorban – *tartalmilag is új, illetve szükségszerűen újabb és újabb formákban jelentkező információk* növekvő mennyisége áll-e, vagy pedig egyszerűen az, hogy ugyanazokat az információkat, vagy éppenséggel „látszat-információkat” *indokolatlanul többszörösen és indokolatlanul sokféle formában közlik?*

Alighanem irodalmi hivatkozások vagy statisztikai bizonyítás nélkül is elfogadhatóak a következő megállapítások:

a) A termelés mennyisége növekszik, köre (szférája) szélesedik, technológiája összetettebbé válik, és – mindezek következtében – rendszere (szerkezete és irányítása) is egyre bonyolultabb, tehát több kommunikációt tételez fel.

b) A társadalom nem termelő szférájában lényegében ugyanazok a változások mennek végbe, mint amelyeket a) alatt említettünk.

c) Mindezekről (vö.: a) és b)) nem függetlenül, növekszik a tudományos kutatás köre, terjedelme és bonyolultsága.

d) Mindezek a változások gyorsuló ütemben mennek végbe, de ha az ütem gyorsulása nem is állandó vagy végleges jelenség, az abszolút értékek rendkívül nagy mértékű növekedése, legalábbis a jelenben és a belátható jövőben törvényszerű.

e) Mindez azt jelenti, hogy hasonló ütemben növekszik az „információ-termelők” száma, szélesedik az információk létrejöttének tematikai területe és differenciálódik is azoknak az összetétele, akik az információkat létrehozzák: új és új ilyen csoportok „lépnek be.”

Nem nehéz belátni, hogy ha a fentiek igazak (márpedig ezek az állítások aligha vitathatók), akkor mindazok, akik növekvő számban, szélesedő tematikai területen és egyre változatosabb összetételben végeznek olyan munkát, amelynek velejárója, sőt eredménye információk létrehozása, hasonlóan növekvő mennyiségben, illetve ütemben és növekvő változatossággal hozzák létre az információkat. Az *objektív növekedés*, vagy divatos nevén, az *„információs forradalom”* tehát *nem látszat, hanem a jelenség lényege.*

Ehhez még hozzá kell tennünk, hogy természetesen nem minden létrehozott információ abszolút értelemben (világméretben, mindenki számára) *új információ*. Az ilyen „új” információk „termelői” a jövőben is elsősorban a kutatók és a természet vagy a társadalom jelenségeit (beleértve a termelést és az elosztást) közvetlenül regisztrálók lesznek. *Mondhatjuk-e azonban, hogy a többi közölt adat mind „felesleg”, „infláció”, vagy éppenséggel „információs környezetszennyeződés” eredménye?* Éppen az említett fejlődés másik oldala az, hogy az információfelhasználók köre és kategóriáinak differenciáltsága is növekszik. Így alakul ki az a közismert helyzet, hogy (a „pertinencia” közismert és közön-

séges megfogalmazásán: „egy újszülöttnak minden vicc új” túlmenően is) *szükségszerű az olyan információk létrehozása, közlése és felhasználása is, amelyek nem abszolút értelemben újak.*

Az információs infláció és leküzdésének útjai

Vajon azt jelentik-e a fentiek, hogy az információrobbanás *jelenségének* egyedüli lényege a szükséges információk termelésének, közlésének és felhasználásának növekedése? Vajon Rózsa György és mindazok, akikre – joggal – hivatkozik, tévedtek volna akkor, amikor információs inflációról, az információk világának környezetszennyeződéséről beszéltek?

Alighanem mindenki tudja, hogy nem tévednek. Az információs infláció, vagyis a publikált vagy más formában közölt ismeretek, maguk a *létrejövő dokumentumok* valóban igen sok esetben, sőt kétségtelenül növekvő mennyiségben tartalmaznak látszat-információkat, sok a tartalmatlan közlemény, valamint akad olyan is, amelyik valóban csak feleslegesen ismétli azt, amit már közöltek, sőt többször és azonos formában közöltek. A formai változatosságról is el kell ismernünk, hogy annak korántsem csak a fentiekben említett objektív okai léteznek, hanem ebben is szerepet játszik a tervszerűtlenség, az összehangolatlanság.

Nem tagadjuk tehát az „információs infláció” létét. Hibát csak akkor követnénk el – és nézetem szerint Rózsa György is akkor követi el – ha az információs inflációt tekintenők *főbűnösnek*, ha azt hinnők, hogy az információrobbanás jelenségét *főként* az információs infláció okozza.

Valójában az információs infláció ráakodik az objektíve szükséges és szükségszerűen növekvő információ-mennyiségre, nem „helyettesíti”, hanem fokozza annak hatását.

Mit lehet tenni az *információs infláció ellen?* Nem szükséges, hogy itt megismételjem Rózsa György e tekintetben sok szempontból vitathatatlan állásfoglalását, hivatkozásait vagy akár részletesebben vizsgáljam e témát. Valóban sok és sok irányú lehetőség nyílik arra, hogy javuljon az információk közreadásának tervszerűsége, hogy átalakuljon az információk szerkezete, formája és – az összehangolás jobb lehetőségei révén – tartalmilag „megtisztuljon”, vagy legalább tisztuljon az információs áradat. A publikációs formák fejlődése egyébiránt szemmel látható, és a legközelebbi jövő nagy jelentőségű „forradalma” lesz az információközlésben. Hadd hivatkozzam GYÖRE Pál kiváló szemléjére [2] és az abban feldolgozott irodalomra.

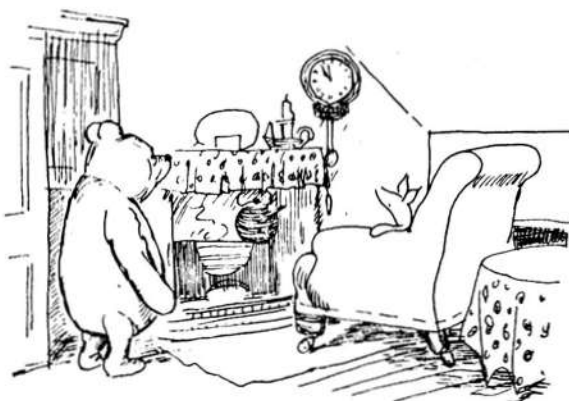
Várakozásainkban mégis szerényeknek, az intézkedésekben pedig óvatosoknak kell lennünk. Szerényeknek, mert a primer irodalom és egyéb primer adatforrások közreadását és közreadási módját korántsem csak az információfelhasználók érdekei befolyásolják, sőt ugyan-

azon személy vagy csoport érdekei is ellentétesek lehetnek aszerint, hogy adatközlőként vagy információ-felhasználóként lép fel. Nem kell részletezni, hogy szerzői, szerkesztői, kiadói, sőt gyakran egyéb (pl. hirdetési) üzleti és hasonló érdekek, de nem kevésbé a világméretű, vagy akár országos tervezés és koordináció nehézségei is akadályozzák az információs infláció megfékezését, az áradat ténylegesen „szennyezett” részének kiszűrését. A Rózsa György által és sok elődje által javasolt út tehát *fáradtságosnak és hosszúnak* ígérkezik, márpedig addig is kell tenni valamit, amíg a kitűzött célt még nem értük el, illetve nem tudjuk megközelíteni. Erre még visszatérünk, a tudományos tájékoztatás szerepéről szólva.

Óvatosaknak is kell lennünk azonban, mert nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a sokrétű, sőt számos esetben a többszörös közreadás *sem mindig felesleges*, mert jóvátehetetlen kárt is okozhatnánk azzal, ha „tisztogató” törekvéseink információigényes felhasználókat zárának el kezükbe kerülő és számukra új információktól.

Micimackó első effektusával tehát úgy állunk, hogy az üregbe szorult „csacsi öreg medvét”, vagyis a *primer adatközlést* valóban fogyókúrára kell fogni. Bízunk benne, hogy a kúra eredményes lesz és Micimackó megszabadul felesleges kilóitól. Ettől azonban még nem lesz olyan sovány mint régen, mert közben nemcsak felesleges háj rakódott rá, hanem izmosodott, erősödött, fejlődött.

Másfelől a „fogyókúra” kárt is okozhat akkor, ha nem csak a felesleges kilókat távolítja el, hanem legyengíti azt, akinek fogyókúráznia kell. E fogyókúra tehát önmagában nem segít, a „kijáratot” is bővíteni kell, más szóval: az információs infláció megfékezése nem elég: meg kell birkózni az objektíve indokolt „információs forradalom” következményeivel is.

Jelképes hősünkél maradva, és összefoglalva: *Micimackónak vitathatatlanul igaza van*, amikor megállapítja, hogy minél inkább havazik, annál inkább hull a hó, más szóval: minél több a felesleges publikáció (halihó!), az információs környezetet annál inkább szennyezik (zik-zik!). Csak hogy a felesleges közlések önmagában is

vastagodó hótakarója nem egyedül felelős azért, hogy növekszik a feldolgozásra és – végső soron – felhasználásra váró adatok kásahegye, hanem ez a hótakaró csak beborítja – és sokak előtt el is fedheti – a *szükséges és hasznos közlések* egyre növekvő hegyvonulatait.

A tudományos tájékoztatás szükségessége

Kezdjük ismét idézetekkel: „... az információrobbanás *akár részleges megoldása sem* a transzmisszió, a szekunder szolgáltatások bármilyen fejlesztése és nemzetközi cseréje által közelíthető meg...”, majd utóbb: „... a szekunder információk fő használói maguk a tudományos tájékoztató szolgálatok...” és „... demisztifikálni kell a tudományos tájékoztatás feltételezett *túlzott* szerepét a fejlődésben; ...” végül pedig (nem sorrendben): „... az UNISIST ... amely minden ígéretessége és elismerésre méltó erőfeszítései ellenére is végső soron a primer szakirodalom anarchikus burjánzásával szembeni, ez idő szerinti *tehetetlenség* nemzetközi beismerésének tekinthető.” (Kiemelések tőlem; V. E.)

Mindenekelőtt hadd jelentsük ki sietve, hogy Rózsa György *sem tagadja* általában a tudományos tájékoztatás jelentőségét, hiszen – indokolással ellátva – elismeri az olyan „közvetlen K + F érdekelttségű” szolgáltatások jelentőségét, mint amilyenek a *tájékoztatási szintézisek*, amelyek – mondani sem kell – szintén szekunder információk, sőt – okfejtéséből kevésbé indokolhatóan – nemcsak elismeri a *számítógépes információs rendszerek* szükségességét, hanem megköveteli ezek kompatibilitását, valamint szervezeti érettségét, pedig ezek a rendszerek korántsem szintéziseket, hanem – általa csekély hasznosságának jelzett *bibliográfiai, illetve referáló feldolgozások* eredményeit szolgáltatják.

A *tudományos tájékoztatás* (vagy tudományos-műszaki-gazdasági tájékoztatás) *szükségességét* lényegében már a fentiekben bizonyítottuk. Ha igaz az, hogy a közölt adatok mennyisége, továbbá tartalmi és formai differenciáltsága nagymértékben növekszik, akkor hatványozottan igaz, hogy az adatközlő és az információfelhasználó között közvetlen kapcsolat a primer irodalom útján nem, vagy csak *véletlenszerűen* biztosítható. Közvetítőre, rendszerezőre, tárolóra és keresőre van szükség ahhoz, hogy – optimális esetben – minden olyan közlés eljusson a felhasználóhoz, amire szüksége van valamely feladat megvalósításához és ezen az sem változtat, ha – jórészt éppen a tudományos tájékoztató szolgálatok hibájából – az információfelhasználók gyakran konzervatív, a „piacismeret” hiányáról tanúskodó *tájékozódási szokások* rabjai.

Ehhez a nyilvánvaló igazsághoz már csak annyit kell hozzátennünk, hogy az idézett állítások *ténybelileg is vitathatók*. Számos összeállítás (így a [3] alatt hivatkozott szemle is) bizonyítja például, hogy az ún. *szелеktiv információterjesztés* növekvő szerepű és jelentőségű.

Hatalmas és növekvő vállalkozások tartják fenn magukat ilyen szolgáltatások bevételeiből, és aligha tételezhetjük fel, hogy ez csupán az ügyes „mosópor-reklám” (vö.: Rózsa György hasonlatával) hatása. A hatás ugyanis lehet az, hogy valaki egyik vagy másik mosóport használja, de ez nem változtat azon, hogy magához a mosáshoz nem háziszappant (vagyis néhány folyóirat átlapozását), hanem korszerű mosóport, vagyis korszerű tájékoztatási szolgáltatást kell használni – természetesen feltételezve, hogy a kutatás, a fejlesztés és az egyéb információfelhasználási területek reális érdekei érvényesülnek. Vajon eszébe jut-e bárkinek is, hogy a *szabadalmi újdonságkutatást* és az ezt lehetővé tevő, egyre korszerűsödő tájékoztatási eszközöket feleslegesnek tartsa és ahelyett a primer közlés, az „információs infláció”, vagyis a találmányok visszaszorításával oldja meg a szabadalmi információk problémáit?

Vajon kivétel nélkül elhibáztak-e azok a *nemzeti és nemzetközi koncepciók*, amelyek a tudományos tájékoztatás fejlesztését – valóban pragmatikusan számolva a jelenlegi információközlési helyzettel és a jövőben is elkerülhetetlen, sőt szükséges, növekvő áradattal – a tudományos kutatás és a műszaki haladás sarkalatos kérdésének tekintik? Az Unesco UNISIST programja, amelyet a szerző – engedtesse meg – bizony tendenciózusan említ meg, korántsem ismeri be „tehetetlenségét”, hanem arra törekszik, hogy *harmonikusan fejlődjön* mind a primer irodalom „rendezése”, mind pedig a mégis csak meglévő és növekvő mennyiségben meglévő primer irodalom – minél inkább összekapcsolt, összehangolt – feldolgozása, tárolása, visszakeresése és tájékoztatási szolgáltatások útján való hozzáférhetővé tétele.

Nem a tudományos tájékoztatás „túlzott szerepét” kell tehát „demisztifikálni”, hanem éppenséggel *növelni kell szerepét, tökéletesíteni kell működését, szerkezetét, munkamódszereit, technológiáját és közönségkapcsolatait; szolgáltatásait hozzáférhetővé és áttekinthetővé kell tenni* minden információfelhasználó számára.

Hogy állunk azonban azzal a véleménynel, amely szerint a tudományos tájékoztató szolgálatok maguk szolgáltatásai fő használói? Ebben a megállapításban – jöllehet a felületen mozogva – van igazság. Minél nagyobb mértékben törekszik ugyanis a tudományos tájékoztatás arra, hogy szolgáltatásaival kiszolgálja a felhasználót, annál inkább tipikus, hogy a tudományos tájékoztató szolgálatoknak különféle – egybek között szintetizáló – szolgáltatásai előállításához *maguknak* kell felhasználniuk az általuk előállított, a felhasználók számára készülő, de „melléktermékként” általuk is felhasználható adattárakat. Hadd hangsúlyozzuk: az információk számbavétele, feldolgozása és hozzáférhetővé tétele nélkül semmilyen tájékoztatási szolgáltatás nem létezhet. Ha pedig ehhez a tudományos tájékoztató szolgálatok saját produktumaikat is felhasználják, az korántsem azt jelenti, hogy Micimackóhoz és Malackához hasonlóan saját nyomukat követik, azt híven, hogy

most már rövidesen megfogják a „menyétet”, hanem csupán azt, hogy nem minden alkalommal járják újra végig azt az utat, amit előbb már megtettek. Így állunk tehát *Micimackó második effektusával*.

A tájékoztatás módszerei, avagy mit szeretnek a tigrisek?

Amikor kedvenc analógia-gyűjteményünkben, a Micimackóban Tigris megjelenik az erdőben, mindenki saját csemegéjével akarja megetetni – bizony siralmas eredménnyel. Végül mégis csak megoldódik a probléma, kiderül, hogy a csukamájolaj az (és csakis ez az), amit a tigrisek szeretnek.

Tigris barátainak bizony könnyű dolguk volt. Lássuk azonban, hogy nehezebb dolguk van-e azoknak, akik az információkat akarják hozzáférhetővé, sőt megemészthetővé tenni a felhasználók számára. Idézzük ismét Rózsa György cikkét: „... az irodalomtudósok vagy történetészek kenyeré a retrospektív bibliográfia, ugyanez a fejlesztő mérnöknek még prézlinek sem jó...”, vagy: „Ami ... a referáló lapokat illeti, ... azok körülbelül olyanok, mint a sokféle márkájú mosóporok, amelyeknek tartalma, összetétele lényegében azonos, címkéjük, csomagolásuk (és ára) más és más.”, végül pedig: „... az olyan ... szolgáltatásokra kell a hangsúlyt helyezni, mint amilyenek a tájékoztatási szintézisek („state of the arts reports”, „itogi nauki”); ...”.

Úgy tűnik, hogy – szerzőnk szerint – a mi esetünkben is akadnak olyan „csemegék”, amelyek egyszerűen emészthetetlenek a felhasználó számára, míg mások (nevezetesen a szintézisek) szinte a csukamájolaj magaslataig emelkednek, vagyis „ez az, amit a tigrisek szeretnek”.

A szerzőnek csak igazat adhatunk abban, hogy (lásd a kenyér és a prézli hasonlatát) minden szolgáltatás hasznossága a felhasználótól és igényeitől függ. Annál kevésbé érthető azonban, hogy a létező „szekunder” szolgáltatások többségét haszontalannak tekinti és a szolgáltatásokat egymástól elszakítva vizsgálja!

A tudományos tájékoztató szolgálatoknak valóban gyakori hibája az, hogy szolgáltatásaikat kevésbé, vagy még mindig túl kevésbé szabják a felhasználók igényeihez. Ha nem is érthetünk egyet például azzal, hogy a retrospektív bibliográfia a fejlesztő mérnököknek „prézlinek sem jó”, kétségtelen, hogy a retrospektív bibliográfia abban a formában, ahogy azt a felhasználó elé tállják, gyakran nem csak ehetetlen, hanem még étvágyát is elveszi. Aligha ez a helyzet azonban akkor, ha az említett fejlesztő mérnök – általa érthető nyelven – megkapja azokat a – szakértő által kiválogatott – dokumentumokat, amelyek a retrospektív bibliográfia értelmében fejlesztési feladatainak végrehajtásához szükségesek. Még „ehetőbbé” válik az „étel”, (persze csak bizonyos fajta igényeknek) ha ezekből a dokumentumok-

ből rendszerezetten kiírják a fejlesztő mérnöknek a számára legfontosabb adatokat. Sőt, még az a „kezdetleges” megoldás is jócskán javítja a retrospektív bibliográfia „táptértékét”, amikor a fejlesztő mérnök által kiválasztott dokumentumokat kívánsága szerint gyorsan rendelkezésre tudják bocsátani. Hadd hangsúlyozzuk még azt is, hogy fejlesztő mérnök és fejlesztő mérnök között is nagy különbség van igényei szempontjából. Közismert például, hogy a kémikusok kevésbé hajlamosak arra, hogy elfogadják a mások által „szintetizált” adatokat és nagyon is hajlamosak arra, hogy referáló folyóiratokból „irodalmazzanak”, vagy akár kurrens bibliográfiát (igaz, hogy referátumokkal ellátott bibliográfiát) használjanak fel.

Biztos, hogy a referáló folyóiratok funkciója – egyebek között éppen az információrobbanás hatására – átalakulóban van. És mégis a referálólapok azok, amelyeknek az adataiból a számítógépes, szelektív információterjesztésre alkalmas adatbázisok létrejönnek, sőt maguk a „hagyományos” referáló lapok is gyakran használatosak retrospektív információkeresésre. Hogy ezt az információkeresést nem szükségképpen maga a felhasználó végzi, hanem gyakran a tájékoztató szolgálat veszi át tőle e szerepet, az önmagában még nem fosztja meg a referáló folyóiratokat jelentőségüktől.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a tájékoztató eszközök választéka, és különösen e választék felhasználása területén valóban sok a tennivaló. Utolsó példaként hadd említsük meg azt a világméretű jelenséget, hogy a tudományos tájékoztató szolgálatok a folyamatos tájékoztatás jelentőségét túlbecsülik a – jóllehet nem szükségképpen bibliográfia formájú – retrospektív tájékoztatással szemben. Mivel a folyamatos tájékoztatás – hacsak nem rendkívül erősen szelektált és/vagy szintetizált – az információfelhasználó memóriáját terheli és feleslegesen, sok információvesztést okozva terheli meg, fordulatnak kellene bekövetkeznie az olyan retrospektív tájékoztatás irányában, amely a felhasználók igényeinek megfelel.

Mindehhez az is hozzátartozik, hogy a felhasználónak ismernie kellene azt, hogy melyik tájékoztatói szolgáltatás mire való. Az információfelhasználók ezt elősegítő képzése és tájékoztatása világméreteken az oktatás és a tudományos tájékoztatás súlyosan elhanyagolt területe.

Összefoglalva: A tájékoztatói szolgáltatások választéka indokoltan bővülni és fejlődő irányzatú. Tisztában kell lennünk azonban azzal, hogy nem alkalmas minden célra mindenfajta szolgáltatás, és – ami ennél is fontosabb – olyan helyzetbe kell hoznunk – közvetítők útján és saját erejükből egyaránt – az információk felhasználóit, hogy maguk is meg tudják ítélni szolgáltatásaink hasznosságát és szükségességét. Nincs és nem is lehet a tájékoztatói szolgáltatások között egyetlen „csukamáj-olaj”, ami minden „Tigris” számára ehető, de mindenki megtalálhatja az információk étvágának, sőt objektíve

fennálló éhségének csillapítására legalkalmasabb „ételt” és

„ez az, amit a tigrisek szeretnek!”

E. H. Shepard rajzai a mű eredeti kiadásából.

Irodalom:

- [1] RÓZSA György: Információs forradalom vagy „kettős Micimackó-effektus”? = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 23. évf. 6. sz. 1976. p. 239–242.
- [2] GYÖRE Pál: A hagyományos kiadvány-formák helyettesítésének, kiegészítésének alternatívái és hatásuk a könyvtárakra = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 23. évf. 8–9. sz. 1976. p. 348–353.
- [3] MAUERHOFF, G. R.: Selective Dissemination of Information = Advances in Librarianship, New York–London, 1974. Academic Press 4. köt. p. 25–62.

VAJDA E.: „Micimackó effektus”, vagy társadalmi szükséglet
(A tudományos tájékoztatás szükségességéről és hasznosságáról)

A szerző vitába száll RÓZSA György: Információs forradalom, vagy „kettős Micimackó-effektus”? c. cikkének azokkal az állításaival, amelyek szerint egyfelől az „információrobbanást” nem az információk számának objektíve indokolt növekedése, hanem a feleslegesen közreadott publikációk a felelősek, másfelől pedig a tudományos tájékoztatás alkalmatlan az információrobbanás következményeinek leküzdésére. A cikk bizonyítja, hogy – bár lehet és kell is intézkedéseket tenni a szakirodalmi közreadás tervszerűbbé és eredményesebbé tétele érdekében – a közreadott hasznos információk számának növekedése, formai differenciálódása, sőt sok esetben többszörös közlése is objektív szükségszerűség. Ebből kiindulva bizonyítja a tudományos tájékoztatás szükségességét. Hangsúlyozza, hogy nincs egyetlen vagy néhány olyan tájékoztatói szolgáltatás, amely önmagában képes lenne megoldani a növekvő számú és egyre sokrétűbb formájú információk optimális hasznosítását, hanem e célra a tájékoztatói szolgáltatások változatosságára, célra orientált jellegére és a felhasználókkal való jobb megismertetésére van szükség. Megállapítja, hogy

helytálló Rózsának az a megállapítása, hogy a tudományos tájékoztató szolgálatok növekvő mértékben használják fel saját szolgáltatásait, ez azonban — Rózsa kiváló véleményével szemben — nem hiányosság, hanem helyes és racionális eljárás.

* * *

VAJDA, E.: „Winnie-the-Pooh effect”
or social necessity?
(On the necessity and usefulness of scientific information)

The author opens a discussion about the article of G. RÓZSA entitled *The information revolution, or the „double Winnie-the-Pooh effect?”* He raises questions especially as regards the validity of following statements of RÓZSA, namely that a) the information explosion is caused not by the objectively motivated increase of the current flow of new information but by the unnecessary duplication of information in various publications, and b) scientific information is not adapted to face successfully the consequences of the information explosion. The article proves that — although the publication of primary information could and should be improved — the current increase of the number of published useful information, the differentiation of its form and in many cases even its repeated publication is an objective necessity. Based upon this argumentation, the author demonstrates the need of scientific information, emphasizing that any one or even a few information services cannot by themselves solve the problem of optimal utilization of information, taking into consideration its increasing volume and diversity. To serve this purpose a variety of target-oriented information services are needed and the users must be much better aware of the existence and potential of these services. Contrary to the view expressed by RÓZSA, the author does not consider the attitude of scientific information centres to make directly use of their own services to be a deficiency but a necessary and rational way of action.

* * *

ВАЙДА, Е.: „Эффект Винни-Пух” или общественная потребность?

(О необходимости и полезности научно-информационной деятельности)

Автор в своей статье вступает в спор с теми положениями статьи Дь Рожа. Информационная революция или „двойной эффект Винни-Пух”?, в которых утверждалось во-первых, что „информационный взрыв” вызван не столь объективно обоснованным ростом количества информации, а

возник вследствие непродуманного выпуска на свет множества публикаций, а во-вторых, что научно-информационная деятельность не в состоянии ликвидировать последствия информационного взрыва, ибо научно-информационные службы являются главными потребителями собственных же услуг. В настоящей статье доказыва-ется, что — независимо от того, что можно, и, более того, необходимо принять меры, направленные на усиление планомерности и увеличение эффективности выпуска специальной литературы — рост количества опубликованной и полезной информации, ее дифференциация по форме, а во многих случаях даже многократное ее опубликование являются объективной необходимостью. Исходя

* * *

VAJDA, E.: „Pu der Bär”-Effekt oder ein gesellschaftliches Bedürfnis?
(Über die Notwendigkeit und Nützlichkeit der wissenschaftlichen Informationstätigkeit)

Verfasser diskutiert die im Artikel *Informationsrevolution oder ein „doppelter Pu der Bär-Effekt”?* von G. RÓZSA verlautbarten Behauptungen, wonach einerseits die „Informationsexplosion” nicht dem objektiv begründeten Wachstum der Menge der primären Informationen sondern den überflüssigen Publikationen zuzuschreiben sei und andererseits die wissenschaftliche Information zur Beseitigung der Folgen der Informationsexplosion nicht geeignet sei. Im Artikel wird bewiesen, dass — obzwar Massnahmen möglich und erforderlich sind, um die Publikation primärer Informationen planmässiger und effektiver zu gestalten — das Wachstum der Menge der veröffentlichten nützlichen Informationen, die Differenzierung ihrer Formen und fallweise sogar ihre mehrfache Veröffentlichung objektive Notwendigkeiten sind. Aus dieser Feststellung ausgehend wird der Beweis der Notwendigkeit der wissenschaftlichen Informations abgeleitet. Es wird betont, dass eine einzige oder einige wenige Informationsdienstleistungen allein nicht fähig wären, die optimale Nutzung der sich ständig vermehrenden und in immer grösserer Mannigfaltigkeit der Formen erscheinenden Informationen zu gewährleisten, sondern dass zu diesem Zweck eine Vielfalt von zweckorientierten Informationsdienstleistungen erforderlich sind und dass diese die Benutzer auch möglichst gut kennen sollen. Die Behauptung Rózsas, dass die wissenschaftlichen Informationsdienste ihre eigenen Dienstleistungen in zunehmendem Mass benutzen, ist zwar richtig, aber dies muss — entgegen der Ansicht Rózsas — nicht als Mangel, sondern als ein richtiges und rationelles Vorgehen betrachtet werden.